

Universitätsbibliothek Paderborn

Asiaticae Historiae Societatis Iesv Pars ...

Libris Quatuor Comprehensa: Vbi praeter res gestas à Patribus Societatis Iesv in conversione Sinarum, Cocincinae, & Tunchini Regnorum nihil omittitur eorum, quae possunt liberali placere Lectorum curiositati

Bartoli, Daniello

Lvgdvni, 1670

90. Pietatis exe[m]pla & curationu[m] dona qua[n]ta in Tu[n]chin. & liberatio arrep.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10757

propensi animi testimonia, nihil tale sperantibus, nedum poscentibus suam detulit gratiam, liberamque in regno habitationem; Deo verfatilem barbarum aliquando firmante, quoad Christianitas illa nascens firmiter constitisset; nanis enim discedens, Patrum metus in mentes saltem aliquot abstulit. Sperabant, & amplam facultatem Apostolici muneris publicè obeundi, si Rex bellum inferret rebelli Cocincinæ, cui recuperandæ, ab anno præcedenti habebat in armis ingentes mari terraque exercitus, & in iis elephantes mille qua vectarios qua pugnares. Vnum deerat ad mouendum, quod nefas putant ante bellum omiti, sacrificium solenne archidæmonum maximo, & Regum functorum Manibus quos eò tantum Semideos colunt, quod Tunchini Reges exiterint. Dies erat auguratò lectus ad sacrificium, secundæ Lunæ vicissimus sextus; Sacerdos ipse Rex; locus sterilis insula quam efficit fluvius, vterque circum exercitus in suos ordines elegantissima specie digestus. In medio Rex, & Mandarinorum Senatus vniuersus, cum præcipuis militiæ Præfectis, longo vtrimque, & pulcherrimo prospectu naues, cuiusmodi solent à Tunchinensibus ornari. Agi vix cœptum, & bubali, porciue mactari, cum vel casu, vel fraude dæmonis cui sacrum fiebat, densari ex templo nubibus, & nocte cœlum, totumque in imbres per horam continuam ruere, post quam Sol serenum referens, duobus circulis coloris ambigui apparet coronatus. Hic statim augures, ipseque Rex eorum nequissimus, præfagiri motus intestinos, abdicari bellum, reduci exercitus domum oportere, de Cocincina mirum silentium, Patres eodem interdicto ministerij sui vt ante ardari, quod occatione belli putarant dissoluendum. Hinc tamen Rex animaduertens, non posse sibi nisi à fratribus in Regno negotium fieri callidè ipsorum enervatas vires, potentiam & opes, priuatæ propemodum fortunæ adæquat; vtque sensum doloris in hac eorum diminutione splendido titulo incantet, Cinæ honore euanido illos ornat, hoc est sublimè in cœlum suspendit nullo iis relicto ad firmamentum solo, quo eius tituli partem aliquam sustinerent Patres tamen occulta & strenua munerum assiduitate (quando publica non licebat) quantis Christi gregem millibus auxerint, quantis promouerint gradibus in sanctimoniam decursu, testes sint primum lustrales membranæ in quas magna fide referèbantur nomina initiatorum. Sex quidem vltimis anni 1631. mensibus lustratos legimus ethnicos ter mille tres & quadraginta, sequenti anno quinquies mille septingentos, septem & viginti. Anno 33. septem millia septingenti quinquaginta duo prioribus addita, nec annus vllus prouentu caruit, creuitque ad octingentos sexaginta quatuor supra octies mille qui iuncti partim à Rhodio eiusque tribus Catechistis Christianorum millia triginta, & viginti nouem supra ducentos conficiunt in Tunchino renata; cui ante annum xvi huius 27. nec umbra veræ lucis nec veri Dei affulserat; quodque theatrum videtur diuinæ gratiæ luculentissimum, paucorum opera, eaque 17. anni

29.
Conuers. occul-
tæ ingenti
numero.

30.
Pietatis ex-
empla & cura-
tionū dona
quæ in Tū-
chin. & libe-
ratio arrip.

canni barbari edificationibus, inter fines priuati conatus & taciti circumscripta: neque is ego sum qui bona nonnullorum fide velim numerum in plures extendere, sequi eos malui qui fuerunt in eo computando parciores. Pietatis verò quantus vbique ardor vigerit, testis fuit vbique sacratum crebritas ædium, & frequentatio quæ pro more vsuque regionis triginta interdum pendebant columnis pretiosæ venæ ac proceritatis, & æuo cuilibet ac pondeti paribus. Abundant enim syluis lignorum eiusmodi corruptionis expertium, Checij quæ Regis sedes est duæ erant, præter attributum Catechistis sacellum. Hæ cum affluenti vndique populo, diebus maximè celebrioribus longè angustiores essent, laxatæ sunt pique ad hoc fidelium contributione; & largigitate Autunensij, depressæ nauis Præfecti Lusitani, palatium emptum est parte iusti pretij media quòd morte Mandarinum in eo defuncti refugeretur velut ominosum, eademque de causa eius quædam domus nostrorum habitationi vili etiam coempta, sed ædificium vtrumque in solum commodius translatum, formamque vsui aptiorem. Vix credibile sit æmulatione quàm religiosa Christiani omnes vtrique operi certatim quòd poterant conferrent. Ne feminæ quidem esse ab eo immunes voluerunt, sed in templi dumtaxat fabricam sunt admissæ, lege illic vulgari, vt spontanea illarum opera, in vias & pontes, & publici commodi fabricas admittatur.

Sed hæc leuia, si cum industrio ardore conferantur quo in interius ædificium animorum incubuere septem Catechistæ quos voto solenni diximus illi obstrictos Christianitati probabāt; tales se agendo ac viuendo, vt eorum sortem ambirent plurimi, quæ nisi lectissimis & probatissimis minimè credebatur. Huius ambitus documentum esto Lucas quidam qui adhuc ethnicus, cum & grauibus pœnis, & custodia militati, & affixo ad fores edicto Regio prohiberentur omnes accessu ad Patrem, ad eum nihilominus hac arte penetrauit, curta quam habebat supellectili vendita, emit acinacem, & longè diuersæ à vulgo figuræ pileum militarem, sic in militem subornatus, custodibus forium velut vnus ex ipsis audacter se ingerit, captatòque ad Patres aditu, cum pridem scitu necessaria calleret baptizatur; mutatis inde custodum vicibus domum redit, acinacem vendit, & pileum, collatòque illorum pretio in Catechismum Riccij, pioque libellos, qui magno iam numero circumferebantur, ex eorum Magisterio exiit non modo egregius diuinis in rebus discipulus, sed etiam Magister insignis. Siue autem naturæ, siue Dei dono, eloquentia pollebat ad persuadendum Christum mirabili, quam foelicitatem quærendarum Deo animarum adhibiturus deinceps vberius, vxori auctor fuit vt castam seorsum vitam traduceret, ipse cum Patribus habitaret, qui eius operam magno illius Ecclesiæ bono prosperè occuparunt. Ego ex litteris quibus particulatim ea notat quæ sibi contigerant in excursionibus ad idololatras, hominem aduerto Apostolici characteris, pauperrimum, patientissimum, cupidissimum.

animarum, & iniuriarum, quas sibi non semel Bonziorum instinctu paratas audiens, subibat nihilominus in eorum pagos, & barbarie ethnicorum suis probris, & afflictationibus, saturata; quasi nihil passus, iis se denuo scribebat, placidè rogans, aures commodarent, ne damnerent causam de qua cognoscere renuissent; incipiensque de vero Deo, & religionis Christianæ integritate dicere, parco primùm; paulatim frequenti; totius demùm concursu populi cingebatur, multorumque ex eo conuersionem reportabat, ex aliis saltem desiderium amplius cognoscendi, & opinionem excellentiæ Christianæ. Hæc viri optimi Lucæ virtus, cuius socios habuit non paucos, ex tribus initio ad hoc officij designatis Ignatius à mense Julio in Decembrem anni 31. quingentos addixit baptismo lustrandos. Præter cæteros eius officij sodales, & tyrones, multos diuina mouebat caritas, vt ei se vltro dederent, etiam nobiles, & illustres, germanos illos è regni Primoribus duos Petrum, & Paulum. Magdalenam ex secundariis olim Reginis viduam; Ignatium medicum qui anni spatio ducentis ethnicis vitam animi dedit: quibus aptum non erat ad Catechesim ingenium, suis illam eiusque Magistros iuabant subsidiis, hospitiiis, & secuta in itineribus tutela; quærebant Patribus ethnicos auditores; tollebant proiectos è publico moribundos, blandèque persuasos vt velent morte Christiana, præferres miserias æternis bonis permutare, in nosocomia per mediam urbem propriis humeris deferebant, iam enim ægrotis, in Regia & cæteris urbibus hospitaes domos Christiani multas stauerant.

Huic in lucra salutis alienæ, strenuitati occupatissimæ accedebat vis efficacissima ex prodigiis diuinitus editis quibus illam Deus remunerabatur. Scribit qui aderat & spectabat, illud de Christo vero Deo præsentem legisque illius sanctitate potuisse Tunchinensibus ethnicis exprobrari. *Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt*; additque præterea, restituntur cerebro amittentes; arreptitij à truculentissimis spiritibus liberantur. Cum cernerent, heri ethnicum, sibi que similem, hodie Christianum, repente hodie illa posse quæ heri non poterat, constareque illi hanc potestatem sola Dei sui inuocatione, precatiunculis breuibus, signo crucis, & leui asperione aquæ sanctæ. Eam ob rem nemo Christianus prodibat absque cruce, quam superioris vestis laxioribus manicis tenebat reconditam, vnde cumque verò ad sanandum ægrotum rogaretur, etiam ethnicum, prolata cruce reuerenter ad eam de genibus orabat. Nemo terræ marivæ peregrinaturus, suum aquæ lustralis vaseum omittebat, qui esset ad reditum suscepturus: vt verò donum hoc est per se gratuitum, & ex diuini arbitrij vndique suspensum largitate, non idem, neque ad eadem, nec promiscuè omnibus par dabatur. Dæmonibus alij cum potestate imperabant, alij morbis tantum, vtrisque nonnulli; brevis interdum precatiuncula rem totam absoluebat, alias nisi multorum & precantium,

precantium, & dierum perseverantia non obtinebatur, opinor, ut discedent nihil sibi ex ea priuatum, ac proprium arrogare. Cæcus multis ab annis, baptismum postulans, facultatem videndi momento recepit; eiusdem aut petitione, aut pio proposito, multi grauibus, & inueteratis diu tenti morbis curati sunt; quibusdam reddita valetudo argumentum fuit religionis veræ, atque in posterum seruandæ, quos vero suo in errore impietas tenuit, ingratos licet, semel tamen accepta sanitas nequaquam destituit. Narrabant Chengatenſes à populari suo Michaële, feruidissimo Christiano, decemdiſali prece stultos tres menti restitutos; duos illorum pueros, natura tales ediderat; tertium tribus inde annis destituerat sensus bonus. Ab eodem quoque idololatram ferum, & Christo palam inimicum, triduanis precationibus à Deo impetratum, & à morbi vitæque extremis, incolumitate redonatum. Sed æquè nullum ex his prodigijs auctoritatem illustrauit nominis Christiani, ut excitata Rumi ex mortuis Maura nomine Christiana; eius obitu filius Benedictus, vitæ innocentissimæ iuuenis, tam acerbum hausit animo dolorem, ut nihil vndeuis admitteret consolationis, eratque illi dolendi causa non matris ipsa mors, sed quod morbi lethalis præcipitantia, & Sacerdotis longinquitas illius animam vlcimis priuasset Christianorum piaculis. Venerant ad funus honestandum frequentes oppidani, etiam ethnici, compositum erat in sarcophago cadauer, & obducebatur configendo clauis opereuto, ut Christianorum pietati committeretur efferendum, cum se certa quadam fiducia repente sentit moueri filius restituendæ sibi à Deo matris, quam & Christianis significat, & eorum ad hoc preces efflagitat; dumque illi orant stillam aquæ lustralis, labris mortuæ infundit, cuius illa contactu oculos aperit, reuiuiscit, seque funebri ex arca incolumis expedit. Perculsi spectaculo Christiani, & ethnici (quorum nemini succurrit dubitatè, fuisse ex mortuis suscitatum) flere præ gaudio, stupere attoniti, magnis in cælum vocibus miraculum tollere, omnes demum in laudem præpotentis Dei, & gratiarum actiones desinere: nongenti ad Christum accessere quos prodigij manifesti argumentum ineluctabile, sui erroris effecit conscios.

Superest de illa quam exercebant in dæmones perpetua & imperiosa potestate etiam ipsi Neophyti, adeundo, irridendo, columnæ alligando signo tantum crucis pro vinculo ad manus, aut pedes, aut totum corpus adhibito, ex quo nulla se agitatione quamlibet violenta extricabant; nec subire quemquam suspicio poterat, tot arreptitios (erat enim illorum ingens multitudo) aliunde quàm à dæmonibus vexari, cum iis se iudicij proderent, quæ non possent naturæ, multo minus Deo attribui. Abigebantur autem, è corporibus repente nonnunquam, interdum lentius coactis sæpius Christianis, ad precationes iterandas, & signum crucis, præter quæ alias exorcismi quas adhiberent formas non callebant. Huc facit responsum Pythonis, qui rogatus ab idolola-

Suscitata ex mortuis femina.